

جدی‌انگاری^۱ جرم و عوامل اجتماعی مرتبط با آن

(مطالعه نمونه‌ای از دانشجویان دانشگاه تربیت معلم تهران)

سید حسین سراج‌زاده، احمد جعفری

چکیده: بررسی نگرش‌های عمومی در رابطه با جرایم و مجازات‌ها از دیرباز در کشورهای غربی مرسوم بوده است. هدف اساسی این مطالعات آگاهی از نگرش مردم نسبت به جرایم و مجازات‌ها و ایجاد هماهنگی بیشتر بین این نگرش‌ها و قوانین کیفری و نظام مجازات است. با وجود این، مطالعات مذکور در ایران مرسوم نیست. هدف این مقاله آگاهی از نگرش جمعیت مورد مطالعه در رابطه با جدیت و اهمیت جرایم و عوامل مرتبط با آن است. روش به‌کار رفته در این بررسی پیمایشی است. تعداد ۳۲۰ نفر از دانشجویان دانشگاه تربیت معلم به‌عنوان نمونه انتخاب و اطلاعات توسط پرسشنامه جمع‌آوری شده است. یافته‌ها نشان می‌دهند که عوامل زیادی مثل دینداری، توسعه‌یافتگی، شهرنشینی، طول مدت تحصیل در دانشگاه و جنسیت با میزان جدی‌انگاری جرم رابطه دارد. لیکن در این بین رابطه دینداری بسیار قوی‌تر می‌باشد. دینداری برخلاف عوامل دیگر سبب جدی‌انگاری بیشتر جرایم می‌گردد. یافته‌های این تحقیق در چارچوب دلالت‌های نظریه جرم دورکیم، نظریه تضادگرا و نظریه بر ساخت‌گرایی تبیین شده است. مفاهیم کلیدی: جدی‌انگاری جرم، زیانبارانگاری، نادرست‌انگاری، جرم، مجازات، بزه‌دیدگی.

مقدمه

مروری بر قوانین کیفری نشان می‌دهد که برخی جرایم مهم‌تر از بقیه هستند و برای همین شایسته مجازات‌های سنگین‌تری شده‌اند. لیکن تغییرات اجتماعی، ارزش‌های حاکم بر زندگی اجتماعی را متأثر کرده و در نتیجه، ارزیابی‌های افراد از جدیت جرایم نیز تحت تأثیر ارزش‌های جدید، دگرگون می‌شود. بر این اساس در جوامع دموکراتیک سعی می‌شود با تکیه بر روش‌های علمی نگرش‌های عمومی در رابطه با جرایم مورد مطالعه قرار گیرند تا معیارهای مناسبی از اهمیت اجتماعی جرایم در دسترس قانون‌گذاران و مسئولین قضایی قرار گیرد.

از آن گذشته، نتایج پژوهش‌های جدی‌انگاری جرم با رعایت ملاحظاتی، قادرند بنیادهای مناسبی برای بحث در مورد تناسب جرایم و مجازات‌های پیش‌بینی شده در قانون فراهم آورند. یکی از عوامل اساسی رواج پژوهش‌های مربوط به جدی‌انگاری جرم در دهه‌های اخیر این بوده است که پرداختن به این مطالعات به بسیاری از نیازهای نظام قضایی در رابطه با چگونگی تناسب مجازات‌ها با جدیت جرایم از نظر مردم، مشروعیت نظام قضایی، حمایت از دادرسی‌های انجام شده، افزایش همکاری با پلیس، احساس امنیت اجتماعی، کاهش جرم، افزایش نگرش مثبت به پلیس، بهره‌وری بیشتر از منابع و امکانات جامعه، افزایش انسجام اجتماعی و پذیرش شیوه‌های جدید برخورد با مجرمین (از قبیل روش‌های بازپروری، اصلاحی و جامعه‌پذیری مجدد) پاسخ می‌گویند (همیلتون، ۱۹۸۰؛ ور، ۱۹۸۹: ۷۹۵؛ لوی و جونز^۲، ۱۹۸۵؛ ور^۳، ۱۹۸۹: ۷۹۵؛ کارولین بال^۴، ۲۰۰۱؛ هلر^۵، ۲۰۰۳؛ تارلینق^۶ و موریس^۷، ۲۰۱۰).

جدی‌انگاری جرایم می‌تواند نشانه انسجام اجتماعی بالا باشد و نیاز به نظارت اجتماعی رسمی را کاهش دهد. در این راستا بسیاری از پژوهش‌گران نرخ پایین جرایم در جوامع اسلامی را ناشی از جدی‌انگاری بالای جرایم در این جوامع می‌دانند (سراج‌زاده، ۲۰۰۸: ۵۴۲). از سوی دیگر، کاهش جرم و بهره‌وری امکانات نظارت رسمی (پلیس و دادگستری) را در پی دارد. همچنین پژوهش‌ها نشان از آن دارند که جدی‌انگاری جرم با احساس امنیت اجتماعی و ترس از بزه‌دیدگی رابطه‌ای قوی دارد، زیرا مردم از جرایمی که می‌پندارند خیلی جدی است مثل قتل کمتر می‌ترسند تا از جرایمی مثل سرقت که احساس می‌کنند چندان جدی نیست. آنان می‌پندارند احتمال بیشتری دارد که قربانی یک جرم نه چندان جدی قرار گیرند تا جرمی با جدیت بالا مثل قتل (ور، ۲۰۰۰: ۴۵۴). از طرف دیگر، مجرمین تمایل کمتری برای ارتکاب جرایمی دارند که احساس می‌کنند جامعه آن‌ها را جدی‌تر می‌دانند چون بر این باورند که در صورت ارتکاب یک جرم جدی بیشتر باید هزینه بدهند.

اما وقتی جدی‌انگاری جرم بیشتر از پیامدهای عینی جرایم باشد و در ارزیابی جدیت جرایم به جنبه زیانباری توجهی نشود و یا مردم تحت تأثیر بر ساخت‌های غیر واقعی یا سوگیرانه از جرایم (نظیر گزارش‌های غیرواقعی رسانه‌ها) قرار گیرند (بانکس^۸، ۲۰۰۵، ۱۷۰)، ممکن است

کار برای نظام نظارت رسمی دشوارتر گردد زیرا انتظارات از آن فراتر از واقعیت می‌شود و غلبه راهبردهای تنبیهی در برخورد با مجرمین عرصه را بر پذیرش اجتماعی روش‌های بازتوان‌کننده^۹

تنگ‌تر می‌کند. در این صورت امکانات پلیس فقط صرف مبارزه با انحرافات می‌گردد که فقط از نظر گروه‌های خاصی از جامعه غیر قابل تحمل هستند و از نظر عموم پیامدهای عینی چندانانی در بر ندارند. این امر ضمن به خطر انداختن انسجام اجتماعی،

^۲ senoj dna .M ,ivel .

^۳ kraM .

^۴ nyloraC .

^۵ ,elleH .

^۶ regoR .

^۷ eitaK .

^۸ kraM .

^۹ .

چهره‌ای خشن از پلیس و قانون ارائه می‌دهد که پیامد آن افزایش ترس از پلیس است. با آن‌که آگاهی از نگرش افکار عمومی نسبت به جرایم و مجازات‌ها برای تقویت نظام حقوقی با واسطه حمایت مردمی بسیار اهمیت دارد، این موضوع در ایران چندان مورد توجه دستگاه قضایی و نهادهای پژوهشی قرار نگرفته و تقریباً مطالعه‌ای در این زمینه وجود ندارد. این در حالی است که افکار عمومی تحت تأثیر عوامل مختلف درون‌زا و برون‌زا در حال تغییر بوده و این تغییر قاعدتاً موجب دگرگونی در مفهوم مجرمیت شده است. این مقاله در پی آن است تا گامی در جهت شناسایی نگرش بخشی از جامعه نسبت به جرم و مجازات یا جدی‌انگاری جرم بردارد و عوامل اجتماعی مرتبط با آن را مطالعه کند.

پیشینه تجربی تحقیق

پژوهش‌های مربوط به جدی‌انگاری جرم در کشورهای توسعه‌یافته سابقه‌ای نسبتاً طولانی دارد. در یکی از اولین مطالعات، سلین و ولفگانگ (۱۹۶۴)، در کار خود با عنوان «ارزیابی بزهکاری»^{۱۰} تعداد ۱۴۱ رخداد جنایی را به نمونه‌ای ۱۰۰۰ نفری از دانشجویان، قضات و افسران

پلیس نشان دادند و از ایشان خواستند دامنه جدیت هر رخداد جنایی را براساس یک جرم مبنا (مثل دزدی دوچرخه) و در مقایسه با آن مشخص سازند. در این مطالعه وجود یک توافق ارزشی در جدی‌انگاری جرم مشاهده شد (رزی و همکاران، ۱۹۷۴). روش سلین و ولفگانگ در مطالعات بعدی جدی‌انگاری جرم کاربرد زیادی داشته است (روزن مرکل، ۲۰۰۱: ۳۰۹). با این‌که بسیاری از یافته‌های تحقیق ایشان در مطالعات بعدی تأیید شد، اما دیری نپایید که تأکید بیش از حد سلین و ولفگانگ بر وجود اجماع با یافته‌های مطالعات جدیدتر به چالش کشیده شد.

وولی مین و همکارانش^{۱۱}، (۱۹۸۶) تحقیقی را در منطقه پاپوا واقع در گینه نو^{۱۲} برای سنجش رابطه شهرنشینی با جدی‌انگاری جرایم، اجرا کردند. آن‌ها نتیجه گرفتند که میانگین کلی رتبه‌بندی پاسخ‌گویان شهرنشین با میانگین مجازات‌های قانونی در چهار دسته از جرایم (جرایم بر علیه افراد، دارایی، جرایم جنسی و جرایم بدون قربانی) همخوانی دارد. لیکن میانگین پاسخ‌گویان روستایی با مجازات‌های قانونی و میانگین پاسخ‌گویان شهری فاصله زیادی داشت، به نحوی که پاسخ‌گویان روستایی در مقایسه با پاسخ‌گویان شهری و قوانین رسمی، جرایم را جدی‌تر می‌پنداشتند. همچنین محققین مذکور نتیجه گرفتند که میزان جدی‌انگاری جرم افراد با قرار گرفتن طولانی‌تر در معرض فرهنگ شهری به‌ویژه در رابطه با جرایم جنسی و بدون قربانی کمتر می‌شود.

در سال ۱۹۸۹ پیمایشی توسط مارک وِر^{۱۳} در شهر دالاس ایالت تکزاس انجام شد. هدف این پژوهش این بود که مردم در ارزیابی جدیت جرم بیشتر به نادرستی آن (جنبه اخلاقی) اهمیت می‌دهند، یا آنان براساس جنبه زیانباری قضاوت می‌کنند. گرچه اقلیتی در حدود ۲۶ درصد درباره جدیت تمامی جرایم براساس اهمیت اخلاقی^{۱۴} آن‌ها داوری کرده بودند، ولی به‌نظر محقق، جدی‌انگاری بیشتر پاسخ‌گویان متأثر از بعد زیانباری جرایم بود.

مرکل (۲۰۰۱)، با اندکی تغییر در روش مارک وِر (۱۹۸۹) از این روش در برآورد جدی‌انگاری جرایم یقه‌سفیدان در مقایسه با جرایم خیابانی استفاده نمود. فرض محقق بر این بود که میزان جدی‌انگاری جرایم یقه‌سفید روی هم رفته کمتر از سایر جرایم نخواهد بود و افراد در برآورد جدیت جرایم یقه‌سفید بین زیانباری و نادرستی تمایز قایل می‌شوند. برای آزمون این فرضیه‌ها محقق از نمونه‌ای به تعداد ۲۶۸ نفر از دانشجویان آمریکایی استفاده کرد. در این پژوهش نتایجی چند به‌دست آمد؛ میزان متغیرهای جدیت^{۱۵}، زیانباری^{۱۶} و نادرستی^{۱۷} برای جرایم خشن بیشتر از سایر جرایم بود، در این رده‌بندی بعد از جرایم خشن، جرایم

^{۱۰} fo tnemerusaeM .

^{۱۱} ennaid .

^{۱۲} weN ni aupap .

^{۱۳} kraM .

^{۱۴} larom .

^{۱۵} .

^{۱۶} .

^{۱۷} .

یقه‌سفید و بعد جرایم مربوط به اموال قرار گرفته بودند؛ یافته‌ها نشان دادند که هر دو بعد نادرستی و زیانباری در برآورد میزان جدیت مؤثرند، لیکن در جرایم یقه‌سفید افراد گرچه می‌پندارند این جرایم مثل بقیه نادرست هستند به جنبه زیانباری هم اهمیت زیادی می‌دهند. به نظر روزن مرکل، امروزه آگاهی مردم از آثار زیانبار جرایم یقه‌سفید در مقایسه با زمانی که تحقیقات اولیه در این مورد اجرا می‌شد، بالاتر رفته است. برای همین میزان جدی‌انگاری مردم نسبت به جرایم فوق در حال افزایش است. پیکرو و همکارانش، در تحقیقی در شهر نیویورک خواستند بدانند که مردم در برابر کدام دسته از جرایم (جرایم خیابانی یا جرایم یقه‌سفید) سخت‌گیرتر هستند. به نظر محققین مذکور عقیده غالب بر این است که مردم جرایم یقه‌سفید و مدیریتی را چندان جدی نمی‌پندارند و از پیامدهای آن برای جامعه اطلاع چندانی ندارند. ولی از آن‌جا که بیشتر در معرض آسیب‌های ناشی از جرایم خیابانی هستند، آن‌ها را جدی‌تر می‌دانند. نتایج این تحقیق نشان داد که این باور همه‌جا و همیشه صادق نیست. زیرا در این تحقیق پاسخ‌گویان انواع مشخصی از جرایم یقه‌سفید چون اختلاس و فساد مالی را از جرایم خیابانی جدی‌تر می‌دانستند (پیکرو و همکاران، ۲۰۰۹).

با این‌که مطالعات جدی‌انگاری جرایم خشن، اجماع بسیار گسترده و پایداری را نشان می‌دهند، ولی مطالعاتی که به صورت میان فرهنگی اجرا شده‌اند به اختلافاتی در رابطه با جدی‌انگاری برخی جرایم خشن در بین فرهنگ‌ها و اقوام اشاره نمودند. هرزوغ (۲۰۰۴)، در ضمن تحقیقی با عنوان نگرش‌های متفاوت نسبت به جرایم ناموسی، اختلافاتی را در بین نگرش‌های قومیت‌های مختلف مشاهده نمود. نتایج این تحقیق نشان داد اعراب در برابر جرایم و خشونت‌های ناموسی (خشونت مردان علیه زنانی که خطای جنسی داشته‌اند)^{۱۸} آسان‌گیرتر از یهودیان هستند (هرزوغ، ۲۰۰۴: ۸۹۶).

نیومن در سال ۱۹۷۶ یک مطالعه میان فرهنگی را در بین شش کشور (ایران، اندونزی، ایتالیا، یوگسلاوی، هندوستان و ایالات متحده آمریکا) اجرا کرد. در این تحقیق او درصدد بود میزان جدی‌انگاری جوامع مذکور را نسبت به ۹ فعالیت که در اغلب فرهنگ‌های دنیا رفتار انحرافی شمرده می‌شوند (راهزنی، زنا با محارم، استفاده غیرقانونی از بودجه عمومی، هم‌جنس‌گرایی، سقط جنین، مصرف مواد مخدر، تخریب محیط زیست، شورش، و کمک نکردن به فرد در معرض خطر) برآورد نماید. نتایج این تحقیق نشان داد؛ نمرات جدی‌انگاری کشورهای اندونزی و ایران از بقیه بیشتر است. نیومن نتیجه می‌گیرد؛ تفاوت نمرات دو کشور فوق به علت حضور پررنگ دین اسلام در این دو جامعه است (سراجزاده، ۲۰۰۸: ۵۴۳).

ایوانز و اسکات (۱۹۸۴)، پژوهشی میان فرهنگی در زمینه جدی‌انگاری جرم اجرا کردند. این پژوهش در بین پاسخ‌گویانی اجرا شد که از نظر فرهنگی متفاوت بودند. نمونه آماری آنان شامل ۵۳۵ نفر دانشجوی آمریکایی و ۵۹۹ نفر از دانشجویان خاورمیانه‌ای (عمدتاً کویتی) بود که در دانشگاه‌های آمریکا تحصیل می‌کردند. ایوانز و اسکات به این نتیجه رسیدند که؛ پاسخ‌گویان خاورمیانه‌ای پس از جرایم خشن بیشترین نمره جدیت را به جرایم اخلاقی اختصاص داده بودند. به نظر ایوانز و اسکات این امر ناشی از حضور پررنگ‌تر مذهب در فرهنگ خاورمیانه می‌باشد. از سوی دیگر، آنان نتیجه گرفتند که میزان دینداری در بین هر دو گروه از پاسخ‌گویان رابطه معناداری با میزان جدی‌انگاری جرم دارد. بدین ترتیب که پاسخ‌گویان دیندارتر جرایم را جدی‌تر می‌دانند.

سراجزاده، در سال ۲۰۰۲، رابطه عوامل اجتماعی مختلف را با جدی‌انگاری جرم را در بین دانشجویان ایرانی بررسی نمود. در این پژوهش رابطه متغیرهای مختلفی مثل جنس، پایگاه اجتماعی اقتصادی، محل سکونت، دینداری، نوع دینداری، جهت‌گیری سیاسی (اصلاح‌طلب یا اصول‌گرا) و مدارای فکری^{۱۹} (نظر پاسخ‌گو در مورد آزادی بیان و مطبوعات) با جدی‌انگاری جرم مورد بررسی قرار گرفت. محقق به این نتیجه رسید که در میان متغیرهای فوق دینداری بیشترین همبستگی را با جدی‌انگاری جرم دارد، پاسخ‌گویان در مورد جرایم اخلاقی و جنسی جدی‌ترند و آن را بعد از قتل رتبه‌بندی می‌کنند. البته کسانی که نوع دینداری آن‌ها با ارزش‌های مدرن همسانی بیشتری داشت نسبت به دیگران در رابطه با جرایم اخلاقی و جنسی تساهل بیشتری

^{۱۸} (FVM-elaM ecneloiV tsniaG elameF)ohw evah etamitni srentrap

^{۱۹} lautcelletni .

داشتند. کسانی که جهت‌گیری سیاسی^{۲۰} آن‌ها به سمت اصلاح‌طلبی بود نسبت به دیگران در برابر جرایم ایدئولوژیکی سیاسی و جنسی جدی‌انگاری کمتری نشان دادند. پس از دینداری، جنسیت در مورد جرایم اخلاقی و جنسی بیشترین تأثیر را داشته است. در این تحقیق، بین متغیرهای پایگاه اجتماعی و محل سکونت با جدی‌انگاری جرم رابطه قدرتمندی مشاهده نشد. در مجموع پژوهش‌های پیشین حاکی از آن است که جدی‌انگاری جرم یک سازه اجتماعی است و فرهنگ‌ها ملیت‌های مختلف از این نظر متفاوت می‌باشند. همچنین، در سطح ملی هم افراد متعلق به گروه‌ها، قشرها، و مناطق مختلف ارزیابی متفاوتی از جدی‌انگاری جرایم دارند. فقدان یا کمبود تحقیقات اجتماعی درباره جدی‌انگاری جرم و ابعاد آن در ایران، بر اهمیت موضوع این مقاله به‌عنوان یک گام اولیه اکتشافی و در عین حال تبیینی درباره این موضوع می‌افزاید.

مبانی نظری تحقیق

یافته‌های مطالعات جدی‌انگاری جرم به‌طور کامل در قالب هیچ‌یک از تئوری‌ها و پارادایم‌های جامعه‌شناسی قابل تبیین نیستند (رزلی و هنری، ۱۹۸۰: ۴۹۷). با وجود این، نظریه‌های جامعه‌شناسی چارچوب‌های مفهومی ارزنده‌ای در این‌باره به‌شمار می‌روند، زیرا هرکدام از آن‌ها می‌توانند قسمتی از این یافته‌ها را تبیین نمایند. علاوه بر نظریه‌های مرور شده در این نوشتار برخی پژوهش‌های انجام شده، چارچوب‌های مفهومی ارزنده‌ای در این‌باره دارند که از آن‌ها هم در تنظیم فرضیه‌ها و تبیین یافته‌های تحقیق استفاده شود.

نظریه جرم دورکیم: تعریف دورکیم از جرم پایه نظری مهمی برای مطالعه جدی‌انگاری جرم می‌باشد. دورکیم بازنشاسی عمل مجرمانه را در ارتباط با مجموعه ارزش‌های مشترک یا همان وجدان جمعی جامعه می‌داند. وی با محور قرار دادن وجدان جمعی عملی را جرم می‌داند که جریحه‌دارکننده وجدان عمومی است (دورکیم، ۱۳۸۴: ۷۸). بر این اساس، اعمالی که وجدان جمعی را بیشتر بیازارند خاصیت مجرمانه بیشتری خواهند داشت و جدی‌تر خواهند بود (همان، ۴۹۰). به‌نظر او نوع سازمان اجتماعی حاکم بر جوامع نقش تعیین‌کننده‌ای در مجرمانه دانستن برخی اعمال دارد. همچنین تأکید وی بر تغییر میزان و شدت وجدان جمعی در نتیجه تغییر نوع همبستگی جوامع می‌تواند در تبیین دلایل نگرش‌های تنبیهی جوامع اولیه و ساده نسبت به جرایم (به‌ویژه جرایم اخلاقی) و تبیین تنوع نگرش‌ها به جرایم در جوامع پیشرفته مورد استفاده قرار گیرد. در جوامع اولیه با همبستگی مکانیکی به‌علت غلبه وجدان جمعی تعداد جرایم و واکنش در برابر آن‌ها زیادتر بوده و مجازات‌ها خاصیت عاطفی بیشتری دارند. در جوامع اولیه ممکن است اعمالی جرم در نظر گرفته شوند که لزوماً با زیان عینی همراه نباشند. اعمالی مثل مصرف غذاهای حرام و لمس برخی اشیاء ممکن است جدی‌ترین جرایم به‌حساب آیند (ور، ۱۹۸۹: ۷۹۵). در جوامع جدید با تغییر سازمان اجتماعی از همبستگی مکانیک به ارگانیک و ضعف وجدان جمعی از اهمیت جرایمی که به ارزش‌های مشترک حمله می‌کردند و جنبه اخلاقی بیشتری داشتند، کاسته می‌شود و در مقابل جرایمی مهم‌تر می‌شوند که مردم تصور می‌کنند آسیب عینی بیشتری برای فرد و اجتماع دارند. بدین‌خاطر در جوامع با همبستگی ارگانیکی مجازات‌ها جنبه تنبیهی کمتری داشته و بیشتر به ترمیم و جبران خسارت وارده بر امور توجه دارند. نظریه دورکیم نشان می‌دهد که با تغییر سازمان اجتماعی شیوه‌های برخورد با جرایم نیز دگرگون گشته و با مقتضیات زمان و مکان متناسب می‌گردند. نظریات کارکردگرایانه چون نظریه دورکیم روی هم رفته وجود یک اجماع ارزشی و هنجاری را در جامعه فرض می‌گیرند. مرزهای اخلاقی اعمال غیر قابل پذیرش از نظر عموم را می‌توان از اجماع ارزشی استخراج نمود و در قوانین کیفری به تصویر کشید (رزلی و هنری، ۱۹۸۰: ۴۹۵).

نظریه‌های تضادگرا: برخلاف پژوهش‌های اولیه جدی‌انگاری، یافته‌های تحقیقات بعدی چارچوب‌های مفهومی اجماع‌گرایانه را به چالش کشید. هرچند وجود اجماع نسبی برای جدی به‌نظر رسیدن یک جرم ضروری است اما چارچوب‌های مفهومی توافق‌گرا در تبیین اثر متغیرهایی مثل پایگاه اجتماعی-اقتصادی، جنسیت، گروه‌های اجتماعی مختلف و اقلیت‌ها بر جدی‌انگاری جرایم توفیق چندانی نداشتند. از سوی دیگر، اجماعی که رهیافت‌های توافق‌گرا بر آن تأکید دارند با مسائلی همراه است. اجماع هنجاری همیشه به صورت آزادانه و غیررسمی شکل نمی‌گیرد. ممکن است اجماع تحت‌الشعاع قدرت طبقات حاکم قرار گیرد یا از طریق کنترل بر نظام آموزشی، رسانه‌های گروهی و حتی نظام الگویی یا باورداشت‌هایی دینی به‌دست آید. در این‌صورت، اجماع مشاهده شده در

تحقیقات جدی‌انگاری جرم تنها نشان‌دهنده قدرت تلقین رسانه‌ها و نظام آموزشی جامعه خواهد بود (رزوی و هنری، ۱۹۸۰:۴۹۶). علاوه بر این، شواهد تجربی نشان داده‌اند که ارزیابی‌کنندگان جدیت جرایم مایل هستند از شرایط مجرم، جنسیت و نیت وی آگاهی کسب نمایند (سبا^{۲۱}، ۱۹۸۶:۲۹ و ون و همکاران، ۲۰۰۲).

مفاهیم نظریه‌های مارکسیستی و انتقادی از قبیل از خودبیگانگی و تأثیرپذیری آگاهی افراد از شرایط اجتماعی و اقتصادی‌شان و نیز برخی دلالت‌های نظریه‌های فمینیستی در رابطه با شرایط اجتماعی و اقتصادی ویژه زنان، می‌توانند در تبیین یافته‌های مربوط به پایگاه اجتماعی، جنسیت و اقلیت‌ها به‌کار آیند. از منظر تضادگرایان، ساخت نابرابر جامعه باعث می‌گردد افراد تحت تأثیر موقعیت طبقاتی خود برخی فعالیت‌های انسانی را جرم تلقی کنند. برای مثال، فعالیت‌هایی مثل اعتصاب، تشکیل اتحادیه‌ها و اعتراضات خیابانی از سوی طبقه سرمایه‌دار به‌عنوان جرایمی بسیار جدی در نظر گرفته شوند. همچنین ممکن است طبقات سرمایه‌دار در مقایسه با طبقات پایین‌تر جامعه جرایم اقتصادی همچون رشوه‌خواری، اختلاس و فساد سازمانی را کمتر جدی ببینند. زیرا یکی از کارکردهای این جرایم حفظ موقعیت بالاتر ایشان است.

همچنین، براساس دلالت‌های رویکردهای فمینیستی مردسالارانه بودن ساختارهای اجتماعی و فیزیکی جامعه، درک زنان از مناسبات قدرت جنسیتی، به حاشیه رانده شدن زنان، عدم ادغام اجتماعی آنان، نوع جامعه‌پذیری متفاوت، تجربه خشونت و آزار جنسی و برخی شرایط جسمانی و فردی زنان موجب می‌گردد که آنان در رابطه با جرایم بیشتر احساس ناامنی کنند (صادقی و میرحسینی، ۱۳۸۸:۱۲۵) و به تبع جرایم را جدی‌تر ببینند. آن دسته از جرایم که زنان قربانی مستقیم آن هستند (مثل تجاوز به عنف، آزار جنسی، قتل ناموسی و خشونت خانوادگی) و یا جرایمی که قربانی آن‌ها افراد هستند (مثل مزاحمت، کیف‌قاپی و زورگیری) و حتی برخی جرایم خشن، برای زنان جدی‌تر هستند در مقابل جرایمی که کلیت جامعه را تهدید می‌کنند (مثل اختلاس، جرایم یقه‌سفید و اقتصادی) برای مردان جدی‌ترند (ون و همکاران، ۲۰۰۲). هرچند زنان در مقایسه با مردان روحیه تنبیهی کمتری دارند (قاسمی، ۲۰۰۹).

نظریه بر ساخت‌گرایی^{۲۲}: از دیدگاه بر ساخت‌گرایانه جدیت و اهمیت جرایم در یک فضای میان ذهنیتی بر ساخته می‌شود. در ارزیابی جدیت جرم، تعاریف مطرح شده از شرایط عینی عمل مجرمانه بیش از خود شرایط عینی تأثیرگذارند. پس جدی‌انگاری جرم را باید یک پدیده ذهنی دانست تا عینی (بلیک^{۲۳}، ۱۹۷۹ به نقل از ون و همکاران^{۲۴}، ۲۰۰۲:۶۲۴).

امروزه تعاریف ارائه شده از رفتار انحرافی به قانون محدود نمی‌شود و بر همین اساس احتمال دارد که برخی رفتارهای انحرافی که قبلاً جرم تلقی می‌شدند دیگر جرم در نظر گرفته نشوند و یا چندان جدی نباشند. رویکردهای جدید مثل پزشکی شدن، جامعه‌شناسی و روان‌شناسی در تلاش هستند که رفتارهای انحرافی را به‌عنوان موضوع خود مورد مطالعه قرار دهند و حتی در تلاشند نگرش مردم نسبت به آن‌ها را تغییر دهند. برای مثال مداخلات پزشکی سعی نموده نگرش بیمار محور به اعتیاد را رواج دهد. از سوی دیگر، نتایج برخی مطالعات نشان می‌دهد که نگرش مذکور در کاهش جرم، پذیرش مجرمین و بازپروری آنان مؤثر بوده است (جوهری و همکاران، ۲۱:۱۳۹۰).

همچنین تبیین‌های جامعه‌شناختی و روان‌شناختی افراد را به ساختارهای اجتماعی اقتصادی و یا سازوکارهای تربیتی نامناسبی متوجه می‌کنند که فرد مجرم را در برگرفته‌اند. تبیین‌های مذکور با برساخت مجرم به‌عنوان قربانی عوامل مورد نظرشان، مسئولیت را از او گرفته و

متوجه موارد دیگر می‌کنند (لوزیک، ۱۳۸۸:۱۲۴). این رویکردها گرچه در مقایسه با رویکردهای اولیه مسئولیت کمتری برای مجرم

²¹ eilseL .

²² .

²³ . ekalB, D.

²⁴ gnoehC iaW dna uihC niL iaL ,nawK gnueK gniY ,nawK kcirtaP .

به‌عنوان کنش‌گر اخلاقی قایل است، اما با تغییر نگرش‌های مردم به جرایم و مجرمین و افزایش پذیرش مجرمین به‌عنوان عضوی از جامعه که نیازمند کمک و بازپروری است، زمینه را برای روش‌های بازتوانی‌کننده مجرمین آماده می‌کند.

علاوه بر این، تعمیم رویکردهای جدید مجرمیت موجب آگاه‌تر شدن مردم در رابطه با پیامدهای انواع جرایم و تغییر میزان جدی‌انگاری می‌شود. برای مثال در اثر رشد آگاهی‌های عمومی و تبلیغات محافل سیاسی اجتماعی در رسانه‌ها جدی‌انگاری عمومی نسبت به جرایم یقه‌سفید در مقایسه با جرایم خیابانی و جرایم شخصی بیشتر شده است (رزوی و هنری، ۱۹۸۰: ۴۹۷ و روزن مرکل، ۲۰۰۱: ۳۲۳).

فرضیه‌های تحقیق

براساس دلالت‌های نظریه دورکیم می‌توان انتظار داشت کسانی که در مناطق شهری و توسعه یافته‌تر زندگی می‌کنند و به پایگاه اجتماعی اقتصادی بالاتری تعلق دارند نسبت به جرائم سخت‌گیری کمتری داشته باشند، یا به عبارتی آن‌ها را کمتر جدی بیانگارند. همچنین با توجه به دلالت‌های نظریه بر ساخت‌گرایی انتظار می‌رود که حضور بیشتر در دانشگاه موجب شود فرد به علت قرار گرفتن در معرض تبیین‌های متفاوت از برخی از رفتارهای انحرافی (مثل تبیین‌های پزشکی، جامعه‌شناسانه و روان‌شناسانه) نگرش دیگری به جرایم داشته باشد و در نتیجه جرایم را کمتر جدی بپندارد و به اصطلاح با رفتار انحرافی به‌عنوان جرم برخورد نکند. از سوی دیگر، با توجه به دلالت‌های نظریه فمینیستی و نیز یافته‌های نظری پژوهش‌های قبلی انتظار می‌رود زنان به دلیل ویژگی‌های جسمانی‌شان و به‌خاطر زمینه‌های اجتماعی و سیاسی خاصی که در آن قرار دارند، در مقایسه با مردان جرایم را جدی‌تر بدانند. به‌علاوه، براساس یافته‌های پژوهش‌های پیشین استدلال می‌شود؛ آن‌ها که با مجرمان رابطه و تماس بیشتری دارند جرایم را کمتر جدی می‌پندارند و برعکس، جدی‌انگاری جرم در بین کسانی که خود یا نزدیکشان بزه دیده‌اند بیشتر است.

روش تحقیق

روش به‌کار رفته در این تحقیق پیمایشی است، واحد مشاهده و تحلیل فرد می‌باشد و برای جمع‌آوری اطلاعات از پرسشنامه استفاده شده است. در این تحقیق دو پرسشنامه به‌کار رفت. در پرسشنامه اول تعداد ۲۰ مجازات به گروه داور (۵۰ نفر از اساتید و دانشجویان کارشناسی ارشد و دکتری گروه‌های حقوق و جامعه‌شناسی) این تحقیق داده شد و از آنان خواسته شد شدت هریک از مجازات‌ها را با نمره‌ای از ۱ به معنی کمترین تا ۲۰ به معنی بیشترین مشخص نمایند. در پرسشنامه بعدی علاوه بر سنجش‌های مربوط به متغیرهای مستقل، تعداد ۳۵ عمل مجرمانه (به صورت سناریوی کوتاه^{۲۵}) که براساس قوانین کیفری و به‌ویژه قانون مجازات اسلامی جرم یا بزه هستند گنجانده شده بود. ۳۵ عمل مجرمانه ذکر شده در پرسشنامه براساس ماهیت‌شان، ملاحظات حقوقی و نیز پیشینه تحقیق به پنج گروه جرایم خشن (قتل، تجاوز به عنف، آدم‌ربایی و ضرب و جرح) جرایم جنسی (زنا و رابطه جنسی با هم‌جنس)، جرایم ضد امنیتی (جاسوسی، قاچاق مواد مخدر، محاربه^{۲۶} و جعل اسکناس)، جرایم اقتصادی (اختلاس، کلاهبرداری، ارتشا و گران‌فروشی)، جرایم اخلاقی (مشروب‌خواری، سقط جنین، شهادت دروغ، تهمت زنا و توهین).

^{۲۵} منظور از سناریو این است که در پرسش‌نامه تنها عنوان جرم مطرح نشد بلکه موقعیت و حالت ارتکاب‌عمل در شرحی کوتاه بیان شد. به‌عنوان مثال؛ به جای این‌که گفته شود زنای محصنه را چقدر نادرست و زیانبار می‌دانید و چه مجازاتی برای آن پیشنهاد می‌کنید گفته شد: مرد متأهلی مرتکب زنا می‌شود. از نظر شما این عمل چقدر زیانبار و نادرست است و شایسته چه مجازاتی است؟

^{۲۶} مصداق جرم محاربه از نظر مجازات اسلامی مسلح بودن و ایجاد رعب و وحشت عمومی است. در این تحقیق از شرح عمل مجرمانه زیر به‌عنوان مصداق آن استفاده شد «چهار مرد مسلح با ایجاد رعب و وحشت در بین مردم حاضر در بانک مبلغ یک میلیارد تومان از بانک می‌دزدند». براساس ماده ۱۸۵ قانون مجازات اسلامی این جرم در حکم محاربه بوده و مجازات آن اعدام می‌باشد.

تعریف نظری و روش سنجش متغیرهای اصلی تحقیق

جدی‌انگاری جرم^{۲۷} : متغیر وابسته این تحقیق جدی‌انگاری جرم است. مفهوم مذکور روشن می‌سازد که افراد تا چه میزان فعالیت‌های مجرمانه را جدی می‌انگارند و در برابر آن‌ها سخت‌گیرند. ارزیابی‌کنندگان در ارزیابی جدیت جرم عوامل زیادی را در نظر می‌گیرند. لیکن در این بین ابعاد خود عمل مجرمانه مثل غیر اخلاقی بودن و زیانبار بودن آن از اهمیت بیشتری برخوردار است (ور، ۱۹۸۹: ۷۹۵؛ رزی و هنری، ۱۹۸۰: ۴۹۲؛ مک دونالد و همکاران، ۲۰۰۷: ۳ و روزن مرکل، ۲۰۰۱: ۳۱۰).

برای جدی‌انگاری سه بعد مشخص شد: نادرستی، زیانباری، و شدت مجازات. پاسخگویان میزان نادرست بودن، زیانبار بودن و شدت مجازات را برای ۳۵ عمل مجرمانه مشخص کردند.

نادرست‌پنداری^{۲۸} : منظور از این متغیر این است که جرم مورد نظر چقدر از نظر پاسخگو غیر اخلاقی و نادرست می‌باشد. از وی خواسته شد که میزان نادرستی جرم مذکور را با نمره‌ای از ۱ به معنی کمترین تا ۲۰ به معنی بیشترین مشخص نماید.

زیانبارپنداری^{۲۹} : این متغیر ناظر به توجه پاسخگو به پیامدهای عینی یا زیان‌های احتمالی جرم بر قربانیانش می‌باشد. از پاسخگو خواسته شد میزان آسیب‌زا یا زیانبار بودن جرم را با نمره‌ای از ۱ به معنی کمترین تا ۲۰ به معنی بیشترین مشخص سازد.

شدت مجازات : علاوه بر دو سؤال فوق از پاسخگویان خواسته شد تا مجازات مورد نظر خود برای هر جرم را از لیست مجازات‌هایی که در اختیارشان گذاشته شده است تعیین کنند. همان‌طور که قبلاً ذکر شد میانگین شدت هریک از مجازات‌ها قبلاً توسط گروه داور تحقیق مشخص شده بود (نگاه کنید به جدول شماره ۱ پیوست).

نمره جدی‌انگاری هر جرم در این تحقیق عبارتست از میانگین سه متغیر نادرست‌پنداری، زیانبارپنداری و شدت مجازات‌های اختصاص‌یافته توسط پاسخگویان. با توجه به این‌که دامنه هر سه نمره از ۱ تا ۲۰ بود دامنه نمره جدی‌انگاری هم از ۱ به معنی کمترین جدیت تا ۲۰ به معنی بیشترین خواهد. اما برای بررسی نمره متغیرهای مختلف تحقیق با دامنه تغییرهای متفاوت، نمره جدی‌انگاری جرم تبدیل به شاخصی از ۱ تا ۱۰۰ شد.

دینداری : در این تحقیق برای سنجش دینداری بر پایه تعریف چند بعدی گلاک و استارک^{۳۰}

سنجه‌ای متشکل از ۸ گویه به صورت طیف لیکرتی تهیه شد. ضریب آلفا برای آزمون پایایی این سنجه ۰/۸۱ بود.

پایگاه اجتماعی-اقتصادی^{۳۱} : برای سنجش این متغیر میزان تحصیلات پدر و مادر، منزلت

شغلی پدر و میزان درآمد خانوادگی ملاک قرار گرفت. با ترکیب نمرات هفت سطحی درآمد، تحصیلات پدر، تحصیلات مادر و منزلت شغلی پدر شاخصی به‌وجود می‌آید که کمترین نمره آن ۱ و بیشترین ۲۸ خواهد بود. ضریب آلفا برای همبستگی درونی اجزای این شاخص ۰/۸۱ است.

سطح توسعه‌یافتگی استان محل سکونت : توسعه جریانی پیچیده و چند بعدی است که در ضمن آن جامعه و نهادهایش از وضعیت‌های نامطلوب به سمت وضعیت بهتر حرکت می‌کنند. در این تحقیق، پس از بررسی سطح‌بندی‌های مختلف از سطح‌بندی پوراحمد و همکاران که نتیجه‌گیری پژوهش خود با عنوان «بررسی روند تغییرات توسعه‌یافتگی استان‌های کشور در بین سال‌های ۶۵ تا ۸۲» به‌دست آورده‌اند، برای سنجش سطح توسعه‌یافتگی استفاده شد.

با این‌که سطح توسعه‌یافتگی استان متغیری در سطح کلان می‌باشد ولی در این تحقیق هدف مقایسه استان‌ها با همدیگر نیست بلکه این متغیر در سطح فردی در نظر گرفته شد و با سکونت افراد در مناطق با سطوح مختلف توسعه‌یافتگی تعریف شد.

²⁷ fo ssensuoires deviecreP .

²⁸ fo ssenlufgnorw deviecreP .

²⁹ fo ssenlufmrah deviecreP .

³⁰ . kcolG dna kratS's)۵۶۹۱(

³¹ cimonoce dna oicos .

میزان تماس با جرم: منظور از تماس با جرم میزان ارتباط و تعامل فرد با جرایم و افراد مجرم است که می‌توانند از نزدیکان وی (اعضای خانواده، خویشاوندان و دوستان نزدیک) باشند. در این تحقیق، میزان تماس فرد با جرم به‌عنوان یکی از متغیرهای مستقل از طریق سنجه‌ای با شش سؤال از نوع طیف لیکرت سنجیده می‌شود. ضریب آلفا برای آزمون پایایی سنجه میزان تماس با جرم ۰/۶۶ می‌باشد.

میزان بزه‌دیدگی: منظور از بزه‌دیدگی آسیب جسمی، روحی و مالی دیدن از یک جرم است که ممکن است بزه دیده یا قربانی خود فرد یا یکی از نزدیکانش باشد. در این پژوهش میزان مشاهده وقوع جرم و بزه‌دیدگی فرد یا یکی از نزدیکان وی توسط سنجه‌ای مرکب از پنج‌گویه در طول یک طیف ۶ قسمتی از نوع لیکرتی سنجیده می‌شود. ضریب آلفا برای آزمون پایایی سنجه میزان بزه‌دیدگی ۰/۵۷ می‌باشد.

طول مدت تحصیل در دانشگاه: این متغیر به مدت زمانی اشاره دارد که فرد پس از پایان تحصیلات متوسطه و قبولی در آزمون سراسری در دانشگاه‌های مختلف به‌عنوان دانشجو حضور داشته است.

علاوه بر متغیرهای فوق تعدادی متغیر دیگر هم در این تحقیق وارد شدند که حالت زمینه‌ای داشتند. این متغیرها عبارتند از: شهرنشین یا روستائین بودن که با سکونت در شهرهای بزرگ (تهران و مراکز استان‌ها) یا کوچک و روستا تعریف عملیاتی شده است^{۳۲}، سن، جنس، وضعیت تأهل، قومیت، نوع مذهب، دانشکده و مقطع تحصیلی.

جمعیت و نمونه تحقیق

جمعیت این تحقیق تمامی دانشجویان زن و مرد مقاطع مختلف کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری دانشگاه تربیت معلم تهران واحد کرج هستند که در نیم‌سال دوم سال تحصیلی ۸۹-۸۸ تا ۱۰۲۹۸ نفر بودند از این تعداد ۳۲۰ نفر به‌عنوان نمونه انتخاب شدند. پرسشنامه‌ها در اردیبهشت‌ماه ۱۳۸۹ در دانشکده‌های مختلف دانشگاه اجرا شد.

در پژوهش حاضر از روش نمونه‌گیری طبقه‌ای نامتناسب استفاده شده است. با توجه به این‌که نسبت دانشجویان دختر در جمعیت تحقیق زیادتر از پسران بود (۷۵ درصد دختر و ۲۵ درصد پسر)، برای رسیدن به هدف تحقیق در برآورد رابطه جنسیت به‌عنوان یک متغیر مستقل، حدود ۲۰ درصد به سهمیه پسران افزوده شد تا نمونه آماری نماینده خوبی از ویژگی‌های پسران نیز باشد. بنابراین نمونه نهایی تحقیق متشکل از ۵۵ درصد دختر و ۴۵ درصد پسر می‌باشد.

یافته‌ها

ویژگی‌های جمعیتی و زمینه‌ای نمونه: از جمعیت مورد مطالعه ۵۳/۴ درصد زن، ۴۶/۶ درصد مرد؛ ۹/۱ درصد متأهل، ۹۰/۱ درصد مجرد؛ ۸/۸ درصد سنی، ۹۱/۲ درصد شیعه؛ ۸۰ درصد متولد و ساکن شهر، ۲۰ درصد متولد روستا؛ ۷۰ درصد دانشجوی دوره کارشناسی، ۳۰ درصد دانشجوی دوره کارشناسی ارشد یا دکتری؛ ۷۱/۶ درصد وابسته به حمایت مالی خانواده و ۲۸/۴ درصد دارای استقلال مالی بودند. میانگین سنی پاسخ‌گویان ۲۲/۵۶ و میانگین تعداد اعضای خانواده ۵/۷۱ بود. میانگین طول مدت حضور در دانشگاه به‌عنوان دانشجو برای نمونه تحقیق ۳/۷۸ سال بود. پایگاه اجتماعی-اقتصادی ۴۲ درصد پاسخگویان در سطح پایین، ۵۰ درصد در سطح متوسط و ۸ درصد در سطح بالا بود. از نظر توسعه‌یافتگی استان محل سکونت ۱۳ درصد پاسخگویان در استان‌های توسعه‌نیافته، ۱۷ درصد در استان‌های کم‌توسعه یافته، ۲۵ درصد در استان‌های در حال توسعه و ۴۵ درصد در استان‌های توسعه‌یافته سکونت داشتند.

یافته‌های توصیفی متغیرهای اصلی تحقیق

یافته‌های توصیفی متغیرهای اصلی این تحقیق براساس میانگین گزارش شده‌اند. دامنه نمرات هر متغیر در نوسان بود، لذا جهت این‌که میانگین‌ها قابل مقایسه شوند دامنه آن‌ها به ۰ تا ۱۰۰ تبدیل شد. **تماس با جرم:** میانگین شاخص تماس با جرم و مجرمین ۱۶ بود. با توجه به میانگین این شاخص میزان تماس با جرم دانشجویان در سطح بسیار پایینی قرار داشت.

^{۳۲}. شهرنشین و روستائین بودن در عین حال نشان‌دهنده قرار داشتن در مناطق دارای سطوح مختلف توسعه‌یافتگی هم می‌باشد.

بزه‌دیدگی : میانگین شاخص بزه‌دیدگی در تحقیق حاضر ۲۹ بود. بر این اساس، میزان بزه‌دیدگی برای دانشجویان پایین بود. جدی‌انگاری جرم : میانگین شاخص کل برای جدی‌انگاری جرم ۶۶ بود. میانگین‌های مربوط به ابعاد سه‌گانه متغیر مذکور بدین قرار بودند؛ میانگین کلی شاخص نادرست‌پنداری ۷۵، زیانبارپنداری ۷۳ و شدت مجازات‌های اختصاص‌یافته برای جرایم ۵۰ بود. رتبه‌بندی جرایم : در این تحقیق، بیشترین نمره جدی‌انگاری به گروه جرایم خشن با میانگین ۷۳ داده شده است. پس از گروه مذکور جرایم بر علیه امنیت ملی (جاسوسی، قاچاق مواد و سرقت مسلحانه) با میانگین (۷۲)، جرایم جنسی (۶۹)، اقتصادی (۶۷) و اخلاقی (۵۶) قرار گرفته‌اند. ارزیابی پاسخگویان از جدی‌انگاری جرم و ابعاد آن به تفکیک جرایم در جدول ۲ پیوست آمده است.

دینداری: میانگین شاخص دینداری ۶۹ نشان می‌دهد؛ میزان دینداری پاسخ‌گویان در حد بالایی است. میزان دینداری ۶۲ درصد دانشجویان در سطح بالا، ۳۲ درصد در سطح متوسط و ۶ درصد در سطح پایین می‌باشد.

مقایسه با رتبه‌بندی‌های دیگر

معدود تحقیقات انجام شده در کشورهای مسلمان نشان داده‌اند که مسلمانان برخلاف غیر مسلمانان جرایم جنسی و اخلاقی را در رتبه دوم بعد از جرایم خشن قرار می‌دهند. تحقیق سراج‌زاده (۲۰۰۸)، در ایران نیز این نکته را تأیید می‌کند. اما در مطالعه حاضر جرایم جنسی از نظر جدیت در رتبه سوم قرار گرفته‌اند و جرایم ضد امنیتی جدی‌تر از آن‌ها قلمداد شده‌اند. البته میزان تفاوت بین گروه جرایم ضد امنیتی و جرایم جنسی چندان زیاد نیست. اسکات و التاقب (۱۹۸۵) دو رتبه‌بندی از کشورهای غربی را با جوامع مسلمان مقایسه کردند. رتبه‌بندی دانشجویان غربی بدین ترتیب بود؛ جرایم خشن، جرایم مواد مخدر، جرایم اقتصادی، جرایم دارایی و در نهایت جرایم اخلاقی و جنسی. رتبه‌بندی دانشجویان مسلمان بدین ترتیب بود؛ جرایم خشن، جرایم جنسی و اخلاقی، جرایم مواد، جرایم اقتصادی و جرایم دارایی. رتبه‌بندی روزن مرکل با نمونه‌ای از دانشجویان آمریکایی در سال ۲۰۰۱ بدین ترتیب بود؛ جرایم خشن، جرایم یقه‌سفید و در نهایت جرایم مربوط به دارایی مثل سرقت. رتبه‌بندی ون و همکاران در سال ۲۰۰۲ در هنگ‌کنگ بدین قرار بود؛ ابتدا جرایم خشن بعد جرایم مواد و راهزنی و در رتبه‌های آخر جرایم خیابانی مثل کیف‌قاپی قرار دارند. رتبه‌بندی مطالعه سراج‌زاده در سال ۲۰۰۸ از دانشجویان ایرانی بدین ترتیب بوده است؛ جرایم خشن، جرایم جنسی، جرایم بر ضد امنیت ملی، جرایم اقتصادی، جرایم اخلاقی، جرایم کمتر خشن. در مجموع این یافته‌ها حاکی از آن است که یک اجماع جهانی درباره جرایم خشن وجود دارد ولی تفاوت عمده نمونه‌های مربوط به مسلمانان با نمونه‌های غربی در جدی‌انگاری جرایم جنسی و اخلاقی است.

یافته‌های تبیینی

در جدول زیر نتایج آزمون همبستگی (پیرسون و اسپیرمن) و سطح معنی‌داری برای رابطه متغیرهای مستقل با متغیر وابسته (جدی‌نگاری جرم) ارائه شده است.

جدول شماره ۱. ضریب همبستگی و معناداری برای رابطه متغیرهای مستقل با وابسته

متغیر	دینداری	سطح توسعه یافتگی	میزان شهرنشینی	طول مدت حضور در دانشگاه	پایگاه اجتماعی اقتصادی	تماس با جرم	قربانی جرم شدن	سن
جدی‌انگاری جرم	**۰/۴۱	** -۰/۲۹	** -۰/۱۸	** -۰/۲۳	-۰/۱۱	-۰/۱۰	-۰/۰۶	* -۰/۱۴

** معنی‌داری در سطح ۹۹ درصد * معنی‌داری در سطح ۹۵ درصد

اطلاعات ارائه شده در جدول نشان می‌دهند که متغیرهایی دینداری، سطح توسعه‌یافتگی استان محل سکونت، مدت سکونت در شهرهای بزرگ، طول مدت حضور در دانشگاه و سن رابطه معنی‌داری با میزان جدی‌انگاری جرم دارند. رابطه متغیرهای پایگاه اجتماعی-اقتصادی، تماس با جرم و بزه‌دیدگی با جدی‌انگاری ضعیف بوده و از نظر آماری معنادار نیست. در بین متغیرهای مستقل، دینداری بیشترین رابطه مثبت را با جدی‌انگاری داشته و سبب افزایش آن می‌گردد. متغیرهای دیگر مثل سطح توسعه‌یافتگی استان محل سکونت، مدت سکونت در شهرهای بزرگ، سن و طول مدت حضور در دانشگاه به طرز معنی‌داری جدی‌انگاری جرم را کاهش می‌دهند.

همچنین نتایج آزمون تی^{۳۳} نشان می‌دهد اختلاف معنی‌داری در بین دو جنس از لحاظ جدی‌انگاری جرم (زنان با میانگین ۶۹/۵ و مردان با میانگین ۶۴/۵) وجود دارد، بدین نحو که جدی‌انگاری جرم در بین زنان بیش از مردان است هرچند که این تفاوت در حد ضعیفی است. ضریب اتا برای شدت رابطه ۲۳۰ و این رابطه در سطح ۹۹ درصد معنی‌دار است. نتایج تحلیل رگرسیون برای رابطه متغیرهای مختلف با جدی‌انگاری جرم و متغیرهای سازنده آن در جدول شماره ۲ ارائه شده است.

جدول شماره ۲. نتایج تحلیل رگرسیون برای متغیرهای مستقل مرتبط با جدی‌انگاری جرم

متغیر	دینداری	سطح توسعه یافتگی	جنسیت	R	ضریب تعیین ^{۳۴}
مقدار ضریب بتا	۰/۴۴۵	-۰/۳۰۳	-۰/۱۹۸	۰/۵۹	۰/۳۵
معنی داری	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰		

نتایج کنترل متغیرها توسط مدل رگرسیون نشان داد متغیرهای میزان دینداری، سطح توسعه‌یافتگی استان محل سکونت و جنسیت به تنهایی قادرند ۳۵ درصد تغییرات جدی‌انگاری جرم را پیش‌بینی نمایند. در این بین دینداری بیشترین اثر مثبت و سطح توسعه‌یافتگی استان محل سکونت بیشترین اثر منفی را در تغییرات متغیر وابسته داشت.

جدول شماره ۳. تحلیل رگرسیون جدی‌انگاری گروه‌های مختلف جرایم

متغیر	جرایم خشن		جرایم ضد امنیتی		جرایم جنسی		جرایم اقتصادی		جرایم اخلاقی	
	معنی	بتا	معنی	بتا	معنی	بتا	معنی	بتا	معنی	بتا
دینداری	۰/۰۴۷	۰/۳۹۶	۰/۲۶۴	۰/۰۰۰	۰/۵۱۷	۰/۰۰۰	۰/۱۴۷	۰/۰۰۸	۰/۴۴۱	۰/۰۰۰
حضور در دانشگاه	-۰/۱۵۶	۰/۰۰۶	۰/۰۲۰	۰/۷۲۷	-۰/۱۸۵	۰/۰۴۱	-۰/۰۲۲	۰/۶۹۸	-۰/۱۶۴	۰/۰۰۱
سطح توسعه یافتگی	-۰/۱۹۶	۰/۰۰۰	-۰/۱۵۸	۰/۰۰۵	-۰/۱۴۳	۰/۰۰۲	-۰/۲۶۸	۰/۰۰۰	-۰/۲۷۶	۰/۰۰۰
جنس	-۰/۲۱۰	۰/۰۰۶	۰/۰۰۱	۰/۹۸	-۰/۱۳۹	۰/۰۰۳	-۰/۰۲۵	۰/۶۶۴	-۰/۱۲۶	۰/۰۱۰
R	۰/۲۹	۰/۳۱	۰/۶۴	۰/۳۱	۰/۲۹	۰/۳۰	۰/۳۰	۰/۳۰	۰/۳۰	۰/۳۰
ضریب تعیین	۰/۰۸۵	۰/۰۰۹	۰/۰۴۱	۰/۰۰۹	۰/۰۸۵	۰/۰۰۹	۰/۰۸۵	۰/۰۸۵	۰/۰۳۶	۰/۰۳۶
معنی داری مدل	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰

* جنس به صورت متغیر دو ارزشی (۰ و ۱) وارد معادله شد که در آن ۰ برای زن و ۱ برای مرد در نظر گرفته شده است. در نتیجه بتای منفی به معنی این است که زنان سخت‌گیرتر از مردان هستند.

در رابطه با تأثیر متغیرهای مستقل در میزان جدی پنداشتن گروه‌های مختلف جرایم، نتایج تحلیل رگرسیون نشان داد؛ در گروه جرایم خشن متغیرهای طول مدت حضور در دانشگاه، سطح توسعه‌یافتگی استان محل سکونت و جنسیت در پیش‌بینی تغییرات متغیر وابسته اثر معنی‌داری داشتند. در گروه جرایم ضدامنیتی فقط متغیرهای دینداری و سطح توسعه‌یافتگی استان محل سکونت سهم معنی‌داری در تغییرات متغیر وابسته داشتند. در گروه جرایم اقتصادی متغیرهای دینداری و سطح توسعه‌یافتگی استان محل سکونت اثر معنی‌داری در تغییرات متغیر وابسته داشتند. در این گروه اثر سطح توسعه‌یافتگی استان محل سکونت نسبت به میزان دینداری بیشتر بود. در گروه جرایم جنسی متغیرهای میزان دینداری، سطح توسعه‌یافتگی استان محل سکونت، میزان حضور در دانشگاه و جنسیت اثر معنی‌داری در تغییرات متغیر وابسته داشتند. در این گروه اثر دینداری در پیش‌بینی تغییرات جدی‌انگاری جرایم جنسی بسیار بیشتر از بقیه متغیرهای مستقل است. در گروه جرایم اخلاقی متغیرهای دینداری، توسعه و حضور در دانشگاه اثر معنی‌داری در پیش‌بینی تغییرات متغیر وابسته داشته‌اند. در این گروه سهم دینداری در پیش‌بینی تغییرات جدی‌انگاری جرایم اخلاقی بیشتر از سایر متغیرهای مستقل بود. با توجه به نتایج تحلیل رگرسیون برای جدی‌انگاری گروه‌های جرایم می‌توان استدلال نمود؛ دینداری اثر مثبت معنی‌داری در پیش‌بینی تغییرات جدی‌انگاری همه جرایم به غیر از جرایم خشن دارد. در مجموع می‌توان نتیجه گرفت که هرچه نمره فرد در شاخص دینداری کمتر باشد، در مناطق توسعه‌یافته‌تر زندگی کند و در ضمن مرد باشد، جرایم را کمتر جدی خواهد پنداشت. در حالی که توسعه‌یافتگی در کاهش جدی‌انگاری همه انواع جرائم تأثیر دارد، اثر عمده دینداری بر افزایش جدی‌انگاری در جرائم جنسی، اخلاقی و ضدامنیتی دیده می‌شود.

بحث و نتیجه‌گیری

در این مطالعه وجود یک اجماع نسبی در رابطه با جدیت جرایم مشاهده شد. این امر نشان‌گر آن است که روی هم‌رفته الگوهای نگرشی دانشجویان به جرایم (به‌ویژه جرایم جنسی و اخلاقی) تحت الشعاع ارزش‌های مشترکی است که عمدتاً در زمینه مشترک دینی جامعه شکل گرفته‌اند. یافته‌های این تحقیق با تحقیقات مشابهی که در کشورهای اسلامی انجام شده تقریباً هماهنگ است. تأثیرپذیری نگرش‌های عمومی از ارزش‌های مشترک دینی در کشورهای مسلمان موجب شده پژوهش‌گران این جوامع را در برخورد با جرم جدی‌تر از جوامع غربی بدانند و آن را یکی از دلایل پایین‌تر بودن جرم در این جوامع بدانند (ایوانز و اسکات، ۱۹۸۴: ۵۲؛ ویلیامز و همکاران، ۲۰۰۷؛ اسکات و ال تاقب، ۱۹۷۷؛ نیومن ۱۹۷۶؛ سراج‌زاده، ۲۰۰۸).

با این حال، متغیرهایی مثل میزان دینداری، زندگی در مناطقی که دارای سطوح متفاوت توسعه‌یافتگی و توسعه شهری هستند، طول مدت حضور در دانشگاه، جنسیت و سن سبب پراکندگی نظرات افراد در رابطه با جدی‌انگاری جرم شده است. در این تحقیق رابطه قدرتمندی بین میزان دینداری و جدی‌انگاری جرایم به‌ویژه جرایم جنسی و اخلاقی مشاهده شد. با وجود این، اثر دینداری عمدتاً در ارتباط با جرایم جنسی و اخلاقی و تا حدودی ضدامنیتی است و در جرایم خشن و اقتصادی اثر دینداری کوچک و حتی غیرمعنی‌دار است. این به معنی آن است که میزان دینداری عمدتاً بر جدی‌انگاری جرایمی اثر می‌گذارد که به صورت اختصاصی براساس ارزش‌های دینی نهی شده‌اند و در خصوص جرایم دیگری که براساس همه منابع ارزشی (دینی و غیردینی) نادرست هستند، دینداری اثر ویژه‌ای ندارد.

در مقایسه با اثر دینداری، متغیرهایی مثل حضور در دانشگاه و سکونت در مناطق توسعه‌یافته‌تر اثرشان بر جدی‌انگاری جرم چندان زیاد نیست اما باز نمی‌توان از تأثیر آن‌ها در کاهش جدی‌انگاری جرم (خلاف جهت اثر دینداری) پاسخگویان چشم پوشید. اثر کاهنده این متغیرها بر جدی‌انگاری جرایم اخلاقی و جنسی بیش از سایر جرایم است. تأثیر توسعه‌یافتگی محل سکونت و حضور بیشتر در دانشگاه بر کاهش جدی‌انگاری جرایم به‌خصوص جرایم اخلاقی می‌تواند تا حدی با دلالت‌های نظریه دورکیم مبنی بر تقویت حقوق ترمیمی در برابر حقوق تنبیهی در دوران مدرن تبیین شود و مؤید آن باشد. این یافته با یافته‌های تحقیقات پیشین (ور، ۱۹۸۹ و روزنمرکل، ۲۰۰۱) هم هماهنگ است. با وجود این، همان‌طور که این تحقیق هم نشان می‌دهد، انتظار نمی‌رود تأثیر عوامل مدرن‌ساز موجب نمی‌شود ارزش‌های دینی و اخلاقی در ارزیابی جرایم نقش خود را کلاً از دست بدهند. در عین حال این عوامل موجب می‌شوند تا ارزیابی افراد نسبت به جرایم جنسی و اخلاقی و عقیدتی (ارتداد) که در قانون مجازات اسلامی آمده به سمت آسان‌گیری میل کند.

از منظری بر ساخت‌گرایانه افزایش تساهل، کاهش روحیه تنبیهی و افزایش توجه پاسخگویان به پیامدهای عینی جرایم را می‌توان ناشی از فضای میان ذهنیتی حاکم بر مناطق توسعه‌یافته و محیط‌های دانشگاهی دانست که موجب تنوع نگرش‌های افراد به پدیده‌ها و از جمله جدی‌انگاری جرایم می‌شود.

با این‌که در این مطالعه پایگاه اجتماعی اقتصادی رابطه معنی‌داری با جدی‌انگاری نداشت ولی مطالعه اثر آن بر جرایم اقتصادی مالی نشان می‌دهد که هرچه پایگاه اجتماعی اقتصادی دانشجویان بالاتر می‌رود جرایم اقتصادی (رشوه‌خواری، اختلاس، گرانفروشی و کلاهبرداری) را کمتر جدی، نادرست و زیانبار می‌دانند. گرچه این رابطه ضعیف است ولی می‌تواند در چارچوب دلالت‌های نظریه‌های تضاد و انتقادی (ون و همکاران، ۲۰۰۲) تبیین شود.

در این مطالعه مشاهده شد زنان با جرایمی که قربانی آن‌ها به احتمال زیاد خودشان هستند (مثل تجاوز به عنف، زنا، تهمت زنا، قتل ناموسی و عدم پرداخت نفقه) برخورد جدی‌تری دارند تا مردان. با توجه به نظریه‌های فمینیستی و برخی مطالعات انجام شده (مثل: ون و همکاران، ۲۰۰۲) تفاوت‌های جامعه‌شناختی و روان‌شناختی بین زنان و مردان باعث می‌شود، زنان ترس بیشتری از هنجارشکنی و جرم داشته باشند (صادقی و میرحسینی، ۱۳۸۸) و در نتیجه از نظام‌های هنجاریبخشی چون دین حمایت بیشتری نمایند. در صورتی‌که مردان به علت موقعیت اجتماعی برترشان ترس زیادی از هنجارشکنی ندارند.

در کل با توجه به رابطه قوی دینداری و سطح توسعه‌یافتگی با جدی‌انگاری جرم می‌توان نتیجه گرفت که با فراگیر شدن و تعمیق فرآیندهای توسعه‌ای احتمالاً جدی‌انگاری جرایم و به‌خصوص جرایم اخلاقی، جنسی، و اعتقادی دستخوش تغییر شود و با مدارای بیشتری با آن‌ها برخورد شود. همچنین انتظار می‌رود افراد به جرم و رفتار انحرافی فقط از زاویه ارزش‌های اخلاقی ننگرند بلکه با برخورداری از آگاهی و اطلاعات بیشتر از پیامدهای اجتماعی جرایم به عوامل دیگر مثل آسیب‌های فردی، اجتماعی و اقتصادی جرایم نیز توجه کنند. با کاهش روحیه مجازات‌گرایی و توجه به بعد اجتماعی جرایم انتظار می‌رود راه بر راهبردهای کیفری جدید همانند بازتوانی و اصلاح مجرمین در سایه پذیرش آنان به‌عنوان عضوی از جامعه ضمن در نظر گرفتن مسئولیت اخلاقی عملشان، هموارتر گردد.

تفاوت بخش‌های مختلف جمعیت مورد مطالعه در جدی‌انگاری جرم، ضرورت مطالعه این موضوع در جمعیت‌های دیگر را مطرح می‌کند. مطالعه و بررسی نگرش‌ها و گرایش‌های عمومی نسبت به جرایم و مجازات‌ها و تحول آن‌ها در طول زمان این امکان را فراهم می‌کند تا برنامه‌ها و سیاست‌های مبارزه با جرم واقعی‌تر گردد و بین افکار عمومی و نظام قضایی شکاف ایجاد نشود و در نتیجه سرمایه و انسجام اجتماعی افزایش یابد.

منابع

- احمدی، حبیب (۱۳۸۴)، *جامعه‌شناسی انحرافات*، چاپ اول، تهران: انتشارات سمت.
- آرون، ریمون (۱۳۸۲)، *مراحل سیراساسی اندیشه در جامعه‌شناسی*، ترجمه باقر پرهام، چاپ ششم، تهران: شرکت انتشارات علمی و فرهنگی.
- پوراحمد، احمد و همکاران (۱۳۸۳)، «بررسی روند تغییرات توسعه‌یافتگی استان‌های کشور (دوره زمانی ۶۵ تا ۸۲)»، مجله‌نامه پژوهش فرهنگی، سال هشتم، دوره جدید، شماره ۳-۹: ۲۱-۳۰.
- دورکیم، امیل (۱۳۸۴)، *درباره تقسیم کار اجتماعی*، ترجمه باقر پرهام، چاپ دوم، تهران: نشر مرکز.
- دورکیم، امیل (۱۳۸۵)، *قواعد روش جامعه‌شناسی*، ترجمه علی محمد کاردان، چاپ هفتم، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- راینگتون، ارل و واینبرگ، مارتین (۱۳۸۶)، *رویکردهای نظری هفتگانه در بررسی مسائل اجتماعی*، ترجمه: صدیق سروستانی، چاپ سوم، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- زیاری، کرامت‌الله (۱۳۷۹)، «سنجش توسعه‌یافتگی فرهنگی»، نامه علوم اجتماعی، دوره ۱۶، شماره ۱۶، دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران، پاییز و زمستان: ۹۱-۱۰۴.
- سراج‌زاده، سید حسین (۱۳۸۴)، *چالش‌های دین و مدرنیته (مباحثی جامعه‌شناختی در دینداری و سکولار شدن)*، چاپ دوم، تهران: انتشارات طرح نو.

- سلیمی، علی و داوری محمد (۱۳۸۷)، *جامعه‌شناسی کجروی*، چاپ دوم، قم: ناشر پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
- عبدالهیان، حمید و نایبی، هوشنگ (۱۳۸۱)، *تبیین قشریندی اجتماعی*، مقاله در مجله نامه علوم اجتماعی، شماره ۲۰، دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران: ۲۳۶-۲۰۵.
- صادقی فسایی، سهیلا و زهرا میرحسینی (۱۳۸۸)، *بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر ترس از جرم در میان زنان شهر تهران*، نامه علوم اجتماعی، شماره ۱۵۲-۱۲۵: ۳۶.
- لیبی، محمد مهدی (۱۳۸۷)، *جامعه‌شناسی جرائم خشن*، چاپ اول، تهران: نشر افکار.
- لوزیک، دانیلین (۱۳۸۸)، *نگرشی نو در تحلیل مسائل اجتماعی*، ترجمه سعید معیدفر، تهران: موسسه انتشارات امیرکبیر.
- محسنی، منوچهر (۱۳۸۶)، *جامعه‌شناسی انحرافات اجتماعی*، چاپ اول، تهران: انتشارات طهوری.
- منصور، جهانگیر (۱۳۸۳)، *قانون مجازات اسلامی (با آخرین اصلاحات و الحاقات)*، چاپ بیست و پنجم، تهران: موسسه انتشارات آگاه.

- Almond Paul (2009) **“Understanding the seriousness of corporate crime”**, *Criminology and Criminal Justice*, Vol. 9, No. 2: 145-164.
- B. Smith, Alexander & Pollack, Harriet. (1976) **“Deviance as a Method of Coping”**, *Journal of Crime & Delinquency*, The online version of this article can be found at: <http://cad.sagepub.com/cgi/content/abstract/22/1/3>
- Ball, Carolyn. (2001) **“rural perceptions of crime”**, *Journal of contemporary criminal justice*, Vol. 17 No. 1: 37-48.
- Carlson, J. and et al. (2006) **“Family Violence Including Crimes of Honor in Jordan. Correlates and Perceptions of Seriousness”**, *Homicide Studies*, Vol. 10, No. 4: 293-319.
- Carroll, S. John, and Payne, W. John. (1977) **“Crime seriousness, recidivism risk, and causal attributions in judgments of prison term by students and experts”**, *Journal of Applied Psychology*, Vol. 62, Issue 5: 595-602.
- Doerner. G, William. (1987) **“Perceived Seriousness of Child Abuse and Neglect”**, *Criminal Justice Review*, Vol. 12, No. 1: 13-20.
- Evans, S.S. and Scott, J.E. (1984) **“The Seriousness of Crime Cross-Culturally”**, *Criminology* 22 (1): 39-59.
- Ghassemi, Ghassem. (2009) **“Criminal Punishment in Islamic Societies: Empirical Study of Attitudes to Criminal Sentencing in Iran”**, *Eur J Crim Policy Res*, 15: 159-180.
- Heller. B, Nelson and McEwen. J, Thomas(1975) **“Applications of Crime Seriousness Information in Police Departments”**, *Journal of Research in Crime and Delinquency*, Vol. 12, No. 1: 44-50.
- Herbert, D. (2003) **“Religion and Civil Society: Rethinking Public Religion in the Contemporary World”**, Aldershot: Ashgate.
- Herzog, S. (2004) **“Differential Perception of the Seriousness of Male Violence against Female Intimate Partners, among Jews and Arabs in Israel”**, *Journal of International Violence*, 19(8): 891-900.
- Herzog, Sergio and Rattner, Arye. (2003) **“Public perceptions of crime seriousness in Israel native-born versus new immigrants”**, *International Journal of the Sociology of Law*. Volume 31, Issue 4: 323-341.
- Karlinsky, S., Burton H., and Blanthorne C. (2004) **“Perceptions of Tax Evasion as a Crime”** *E. Journal of Tax Research*, Vol. 2, No. 2: 226-234.
- Kwan, P. and et al. (2002) **“Perceived crime seriousness Consensus and disparity”**, *Journal of Criminal Justice*, Vol. 30: 623- 632.
- Levi, M. and Jones, S. (1985) **“Public and Police perceptions of crime seriousness in England and Wells”**, *The British Journal of Criminology*, Vol. 25: 234-250

- MacDonald, J. and et al. (2007) “**A developmental approach for measuring the seriousness of Crimes**”, *Department of Criminology University of Pennsylvania*. McNeil Building Suite 483 3718, PA 19104-6286.
- Newman. (1976) “**Comparative deviance; perception and law in six cultures**”, *Elsevier North-Holland, Inc* 52 Vanderbilt Avenue New York, NY 10017 United States
- Piquero, N. L. Carmichael, S. and Piquero A. R. (2009) “**Assessing the Perceived Seriousness of White-Collar and Street Crimes**”, *Journal of Criminology and Criminal Justice*, Vol. 9, No. 2: 145-164.
- Pontell, Henry, N. and et al. (1985) “**Seriousness of crimes: A survey of the nation's chiefs of police**”, *Journal of Criminal Justice*. Vol. 13, Issue 1: 1-13.
- Rosenmerkel, S, P. (2001) “**Wrongfulness and harmfulness as components of seriousness of white-collar offenses**”, *Journal of contemporary criminal justice*, Vol. 17 No 4: 308-327.
- Rossi, P.H. and Henry, J.P. (1980) “**Seriousness: A Measure for All Purposes?**”, in *M.W. Klein and K.S. Tielmann (eds) Handbook of Criminal Justice Evaluation*, pp. 489–505. Beverly Hills, CA: Sage.
- S. Herzog (2005) “**Public perceptions of the seriousness of victim-precipitated homicides**”: An empirical analysis of the consensus model of the law on homicide in Israel, *International Journal of the Sociology of Law, Volume 33, Issue 3, Pages 169-178*.
- Sebba, L. (1986) “**Crime Seriousness and Criminal Intent**”, *Journal of Cross-Cultural Psychology*, Vol. 17, No. 1: 29-44.
- Sellin, Thorsten and Marvin E. Wolfgang. (1964) “**The Measurement of Delinquency**”, *New York: John Wiley & Sons*.
- Serajzadeh, S. H. (2008) “**Social Determinants of the Seriousness of Crime: An Examination of a Muslim Sample**”, *The journal of Social Compass*, Vol. 55, No. 4, 541-560.
- Stelios Stylianou(2004) “**The Role of Religiosity in the Opposition to Drug Use**”, *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, Vol. 48, No. 4: 429-448.
- Tarling, Roger. and Morris, Katie.(2010) “**Reporting Crime to the Police**”, *British Journal of Criminology*, 50(3):474-490.
- Warr, M. (1986) “**What Is the Perceived Seriousness of Crime? a mail survey of Dallas residents**”, *Sociology 46b--Assignment 1. Criminology: An Interdisciplinary Journal* .Vol. 27, No. 4: 795-821.
- Warr, M. (2000) “**Fear of Crime in the United States: Avenues for Research and Policy**”, *The Journal of criminal justice*. Vol. 4: 451-489.
- Williams. L, Robert, & Jung Oh, Eun, & Stacy L. Bliss. (2007) “**Christian Conservatism and Prominent Sociopolitical Values**”, *Journal of Religion & Society*, Vol. 9, ISSN: 1522-5658
- Wuillemine, D., B. Richardson, and D. Moore. (1986). “**Ranking of crime seriousness in Papua New Guinea, The effects of urbanization**”, *Journal of Cross-Cultural Psychology* 17: 29–44.

سید حسین سراج‌زاده، دانشیار جامعه‌شناسی دانشگاه تربیت معلم است (نویسنده مسئول).

serajsh@yahoo.com

احمد جعفری، کارشناس ارشد جامعه‌شناسی دانشگاه تربیت معلم است.

ahmadjafari1386@yahoo.com

پیوست

جدول شماره ۱. میانگین شدت اختصاص یافته به مجازات‌ها توسط گروه داور

شکل مجازات مجازات شدت مجازات در دامنه ۰ تا ۲۰

سنگسار ۱۹/۹

اعدام ۱۹/۳

بدنی قصاص و قطع عضو ۱۷/۷۴

شلاق زدن بیش از ۵۰ ضربه ۱۲/۵۶

شلاق زدن کمتر از ۵۰ ضربه ۱۰/۶۴

حبس ابد ۱۷/۷۸

حبس از ۱۵ سال بیشتر ۱۵/۰۶

تبعید ۱۳/۷۴

حبس از ۵ سال تا ۱۵ سال ۱۳/۲۲

محروم ساختن از آزادی حبس از ۳ سال تا ۵ سال ۱۱/۰۴

حبس ۳ ماه تا یک سال ۷/۴۶

حبس از ۱ سال تا ۳ سال ۹/۵

حبس تا سه ماه ۵/۴۸

آزادی یا وثیقه یا التزام ۴/۳۸

انفصال دائم از خدمات دولتی ۱۱/۱

محرومیت از حقوق اجتماعی محرومیت از حقوق مدنی ۱۰/۸۶

محکومیت به انجام خدمات و فعالیت‌های عام‌المنفعه ۶/۳۲

پرداخت دیه در جرایم نقص عضو مالی ۱۰/۵۲

پرداخت جریمه مالی و جبران خسارت ۷/۹

جدول شماره ۲. میانگین نظر پاسخگویان درباره جدی انگاری جرایم

گروه جرایم جرمنا درستی پنداری* زینبار پنداری* شدت مجازات های جدی انگاری* آلفامیانگین گروه اختصاص یافته* جرایم**

قتل عمد	۱۸ / ۱۸۹ / ۱۹۲۴ / ۱۹۱۸
تجاوز به عنف	۱۸ / ۱۶۴ / ۱۹۸۷ / ۱۹۲۱
قتل ناموسی	۱۴ ۱۲ / ۱۴۷۲ / ۱۴۶۵ / ۱۴۶۵
خشن ۷۴	۱۳ / ۱۰۸۴ / ۱۵۵۷ / ۱۵۹ / ۷۸
ضرب و جرح	۱۳ / ۱۰۸۴ / ۱۵۵۷ / ۱۵۹ / ۷۸
قتل غیر عمد	۱۴ / ۱۲۲۲ / ۱۶۰۳ / ۱۴۴۴ / ۵
آدم ربایی	۱۶ / ۱۳۳۴ / ۱۷۵۹ / ۱۷۲۱ / ۹۲
زناى محصنه مرد	۱۶ / ۱۳۱۲ / ۱۷۵۸ / ۱۷۱۵ / ۶۴
زناى محصنه زن	۱۶ / ۱۳۳۹ / ۱۷۹۷ / ۱۷۵ / ۷۵
زناى مرد مجرد	۱۲ / ۹۴۱ / ۱۳۸۷ / ۱۳۴۷ / ۸۹
جنسی ۹۰	۱۲ / ۱۰۹۳ / ۱۱ / ۱۳۳۴ / ۰۷
زناى زن مجرد	۱۲ / ۱۰۹۳ / ۱۱ / ۱۳۳۴ / ۰۷
هم جنس بازى مرد	۱۳ / ۱۰۲۱ / ۱۳۳۸ / ۱۵۹۱ / ۳۴
هم جنس بازى زن	۱۲ / ۹۳ / ۱۳۱۷ / ۱۴۱۶ / ۵۷
اختلاس	۱۵ / ۱۱۳۴ / ۱۶۷۸ / ۱۷۷۵ / ۳۹
کلاه برداری	۱۵ / ۱۱۳۱ / ۱۶۸۲ / ۱۳۹۳ / ۰۵
اقتصادی و ارتشاه	۶۷۷۰ / ۱۴ / ۱۱۴۲ / ۱۵۱۲ / ۱۶۵ / ۶۲
مالی بدزدی	۱۰ / ۸۹۸ / ۱۱۱۲۸ / ۱۳۶۱ / ۰۵
گران فروشی	۱۲ / ۸۳۳ / ۱۴۵۱ / ۱۴۳۵ / ۰۱
جعل اسکناس	۱۳ / ۱۰۵ / ۱۴۹۴ / ۱۴۸۵ / ۷۲
جاسوسی	۱۶ / ۱۴۹۲ / ۱۷۶۵ / ۱۷۸۷ / ۶۶
بر علیه سرت مسلحانه	۷۲ ۵۹ ۱۴ / ۱۱۵۷ / ۱۵۸۹ / ۱۶۷۹ / ۰۳
امنیت ملی قاچاق مواد مخدر	۱۶ / ۱۳۱۱ / ۱۸۳۸ / ۱۶۲۸ / ۱۶۷
قاچاق مواد مخدر	۱۷ / ۱۴۱۱ / ۱۸۹۸ / ۱۷۴۴ / ۳۹۲
مشروب خواری	۱۱ / ۸۶۴ / ۱۳۳۸ / ۱۳۵ / ۰۵
بی حجابی	۷ / ۳۳۵ / ۹۸۲ / ۹۲۱ / ۰۲
توهین	۹ / ۵۹۲ / ۱۵۶۷ / ۱۵۱۹ / ۷۸
اخلاق ۵۶	۱۴ / ۱۰۹۲ / ۱۶۹۷ / ۱۷۳۸ / ۴۱
تهمت زنا	۱۴ / ۱۰۹۲ / ۱۶۹۷ / ۱۷۳۸ / ۴۱
سقط جنین	۱۱ ۸ / ۱۱۷۳ / ۱۳۵ / ۰۸
شهادت دروغ	۱۴ / ۱۰۹۷ / ۱۷۹۲ / ۱۶۰۵ / ۹۵
سرعت غیر مجاز	۱۰ / ۷۹۶ / ۱۵۱۱ / ۱۵۶۷ / ۴۵
جیب بری	۱۱ / ۸۳۵ / ۱۲۳۱ / ۱۳۴ / ۳۵
جعل اسناد	۱۴ / ۱۱۸۴ / ۱۶۸ / ۱۶۰۴ / ۶۵
ارتداد	۶ / ۴۸۹ / ۷۲۵ / ۷۶۵ / ۷۷
عدم پرداخت نفقه	۱۳ ۷ / ۱۵۹۲ / ۱۵۶۷ / ۴۵
تخریب اموال دیگران	۱۱ / ۷۵ / ۱۲۷۵ / ۱۴۶ / ۱۳
* میانگین در دامنه ۱ تا ۲۰ است	
** میانگین در دامنه ۱ تا ۱۰۰ است	